

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег
дана свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4. ф., на по год. 2. ф. на три
мес. 1. ф. Рукописи се не враћају.

О С О Б Е Њ А К.

Уломак из романа

Шта да се ради?

Н. Чернишевскога. ¹⁾

Вера Павловна пребираше своје ствари за продају, а Машу посла неким хитним и повеликим послом до својих неких знанаца.

Кад Маша изађе на поље, сусрете се с Рахметовом, који већ читаво по сахата луташе око летњиковца.

— Зар ви одосте, Машо? А хоћете ли се дуго задржати?

— Шта ћу? морам! — вратићу се довече око неко доба.

Страшно сам у послу. — А Вера Павловна је ваљда остала сама?

— Да, сама.

— То ћу ја свратити код ње и поседети место вас; могу јој што год затребати.

— Дед'те, Бога вам; а ја сам се баш и бринула за њу. Збиља, мал' не заборавих, г. Рахметове, позовите кога из комшилука, тамо је кухарица и дадиља, обе моје пријатељице; реците им нека јој спреме што да једе, она још није ручала.

— Ништа, и ја несам ручао; бар ћемо заједно. А јесте ли ви ручали?

¹⁾ Ево једнога уломка из чувенога романа Чернишевскога „Шта да се ради?“ Чисто је штета рећи, пред оном публиком која не зна за Чернишевскога, да је ово роман: кад помислимо на какве је романе наша публика навикла. У њему нема ничега онога, што заноси љубиоце тајанствених прича. Заплет му је врло прост; а ево шта и он сам каже у своме ориџиналном предговору, где уједно чита поштену лекцију „промућурном“ читаоцу: „ . . . и тако ја сад могу

— Јесам. Не би ме Вера Павловна друкчије ни пустила.

— Е то је лепо! Ја сам мислио да ће још и то заборавити.

Изузимајући Машу и оне који су јој равни, или је још превасходе простотом душе и одела, сви су други зазирали од Рахметова: и Лопухов и Кирсанов и сви који се не боје никога и ничега, чисто су некако зебли по каткад пред њим. С Вером Павловном није био ни у каквом познанству, она га је свагда застајала зловољна, а он никад није пристајао у њено друштво. Маша га је врло имала у вољи, и готово је више с њоме говорио и забављао је него са свима другима гостима.

— Ја дођох и не зван, Веро Павловна, поче он, — али сам видео Алексу Матијића и знам све. Па онда сам се размислио и дошао сам да код вас пробавим ову ноћ, јер ћу вам, може бити, затребати да вас чиме послужим.

А услугама својим могао је вајдити Вери, може бити, онај час; да јој на пример помогне пребирати ствари. Ма ко други да је се десио тај час на место Рахметова био би намах позван,

наставити приповетку како је мени најбоље у вољи, без икаквих извијања. У напред не ће више бити тајанствености, и кад год ти се хоће преврни само дванаестину страна напред и наћићеш размршај онога о чему се говори; а баш ево да ти кажем и размршај целе приповетке: свршава се весело, бокалима, песмама; нема ту ни ефектности ни каквих цифрања. Писцу није до цифрања, добра публико, с тога што он непрестано мисли о бљувотинама којих ти је пуна глава, и о томе шта и шта пута давља збрка твојих појмова нанесе по гдекоме јада и невоље, без чега би се могло бити!“

Овим је у неколико показано шта хоће Чернишевски својим романом. Он озбиља и разбистрава помућене појмове, и својим читаоцима показује пут, којим се долази до благостања друштвеног. Најглавнија друштвена питања заступљена су у њему. Он гледа да удеси живот где се плаћа по заслугама; где се поред једнаког рада не ће једном пресипати а други да скапава од глади. Његови јунаци су људи пуни рачуна, пуни озбиљности и пожртвовања за оно што вајди и њима и другоме. Чернишевски ствара у своме роману такве људе којима не ће црвенети образ ни у потоњим вековима.

Ни један честитији руски часопис није пропустио а да не рекне коју добру о овоме роману. Ја ћу овде између силних других чланака, који с хвалом говоре о њему, навести само речи Писарева, који га такође диже у звезде и вели између осталог и ово: „Роман: „Шта да се ради?“ никако се не може уврстити у ред силових производа нашега умног живота. Њега је створио рад силног и великог ума; а на њему је ударен печат дубоких мисли!“

Све ово што до сад рекох, видеће читаоци у неколико и у овоме улумку, из кога сам изоставио све оно што стоји у свези с целим романом, а оставио готово саму карактеристику Рахметовљевоу.

Пр.

а и сам би се понудио. Но он нити је се сам нудио нити је био позван; Вера Павловна само што му је стисла руку и онако од срца му рекла да му је врло захвална за ту марљивост.

— Ја ћу седети у кабинету, одговори он, ако бих вам што год затребао ви ме зовните; а ако би ко дошао ја ћу отворити врата, ви се немојте ништа бринути.

После тога он врло спокојно уђе у кабинет, извади из шпага позамашан комад суха меса, и кришку црна хлеба, — то свега чињаше четири фунте, седне и смири све до мрве, не заборавивши добро прожвакати; после попије по стаклета воде; онда се прикучи полица с књигама и стаде разгледати не би ли нашао што год за читање; „то знам“ „старе ствари“ „старе ствари“ „старе ствари“ то „старе ствари“ примењивао је књигама као што су Маколеј, Гизо, Тијер, Ранке, Гервинус. „Ха, ово ваља што сам узео!“ рече он прочитавши на корицама неколико купусара: „Полное собраніе сочиненій Ньютона“; хитро стаде претурати свеске, док најзад не нађе шта је тражио, и радосно насмехнув се рече: „ха, ево баш онога!“ *Observations on the Propethies of Daniel, and the Apocalypse of St. John*, то јест, „Нешто о пророштву Данилову и апокалипсу светога Јована.“ „Да, та струка знања не ухвати до данас код мене језгровита темеља. Њутон је писао под старост овај коментар, кад је био пола здраве памети а пола сулуд. Класичан извор за питање о смеси безумља с умом. То је питање светско историчко: наћићеш га без разлике у свима догађајима, готово у свима књигама, па ако ћеш и у свакој глави. Но овде је оно баш као формула: прво, ту нам је најгенијалнији и најосновнији ум, од свију умова који су нам познати; друго, ту је помешано и безумље, признато и несумњиво безумље. И тако ово је скупоцена књига у својој струци. Најтање цртице општега појава овде се казују баш како ваља, тако, да не ћеш нигде тако што год наћи, и нико не може то подврћи сумњи, да су то црте тога појава, коме припадају црте смесе безумља с умљем. Књига која заслужује да се изучи.“ Па с највећом вољом наклони се да чита књигу, коју за последњих сто година тешко да је ко читао, осим коректора. Други когод осем Рахметова рекао би да је све једно читати њу или јести песак и опиљке. Али Рахметову падаше то да не може боље бити.

Мало има таквих људи као што је Рахметов: до данас ја сам свега срео осам таквих примера (међу њима бежу две жене). Ни у чем несу били слични до у једној црти. Међу њима бивало је људи и меких и сурових, натмурених и веселих, људи разго-

ворних и немарних, људи лаких на сузама (један сурова лица и смешљив до зла Бога; други опет дрвена лица и равнодушан према свему. Обојица су неколико пута код мене плакали, као хистеричне жене, и то не ради својих ствари, но у сред разговора кад се поведе реч ма о чему; а сигуран сам да су по чешће плакали кад су били на само), и људи, који су свагда били спокојни. Сличности међу њима било је цигло у једној црти, али та једна црта саставила их је у једну врсту и одвојила од осталог света. Онима од њих, с којима сам био присан, смејао сам се, кад смо били у четири ока; они срдећи се или не срдећи се, и сами се себи смејаше. И заиста они су били за чудо забавни, све оно што је главно код њих било је забавно, све оно зарад чега су они били људи особене природе. Веома ми је у вољи смејати се таквим људима.

Генеалогичка главних лица моје приповетке, дакле Вере Павловне, Кирсанова и Лопухова не простире се, право рећи, даље од дедова с бабама, и с грдном натегом једва ако себи представите још и какву прабабу (прадед је већ са свим покривен мраком заборављања, и само се толико зна, да је био муж прабабин, и да су га звали Ћирилом за то, што је деди било име Ћерасим Ћириловић). Рахметов је био из породице, за коју се зна за цело да је из XIII. века, која је дакле једна од најстаријих породица не само у Руса, него и у целој Јевропи. Међ татарским сузњима, корпусним начелницима, који су исечени у Твери заједно с њиховом војском, као што вели летопис, за то, што су намишљали да обрете народ у мухамеданство (намера коју они за цело несу имали), а у самој ствари просто за то што су тлачили народ, — међ њима, дакле, био је и Рахмет. Најмлађи син тога Рахмета био је тада поштеђен и прекршћен из Латифа у Михаила, а то све због мајке му, која је била рођака тверског дворанина, то јест оберхофмаршала и фелдмаршала, и коју је Рахмет на силу отео. Тај Латиф-Михаило Рахметовић изроди Рахметове. Они су били бољари у Твери, у Москви само окружни, у Петрограду прошлога века било их је ђенерал-аншефа, — једном речи, несу били сви на високо: породица се врло разгранала, тако, да ђенерал-аншефских служба није се могло свима надајанити. Прапрадед нашега Рахметова био је пријатељ Ивану Ивановићу Шувалову. Он га је и повратио из прогонства кога допаде ради дружења с Минихом. Прадед му је служио заједно с Румјанцевим, дотера до ђенерал-аншефства и погину код Нове. Деда је провео Александра до у Тилзит, и утекао је био даље од свију; но рано шћерда каријеру, што се дружио са Сперан-

ским. Отац му је служио ни срећно ни несрећно, а четрдесете своје године даде оставку као ђенерал-лајтнанат, и одсели се на једно од својих добара, разасутих по висовима Медведице. Добра му несуд била Бог зна како велика, душа свега беше две хиљаде и по, а деце што пландоваше по селу било је много, људи 8; наш Рахметов био је претпоследњи, млађа од њега била је једна сестра му. По томе наш Рахметов није био баш богат наследник, добио је око 400 душа и 7.000 десетина ¹⁾. Како је распоредио људе и 5.500 десетина земље није нико знао, као и то, што је за собом оставио 1.500 десетина земље, а нико није знао ни то, да је он спахија, и да дајући под најам остављено за собом парче земље, има још 3000 рубаља дохотка, — то није нико знао док је он живео међу нама. То смо ми дознали тек после; а онда смо мислили да је он за цело у једној породици с тима Рахметовима, међ којима има много богатих спахија, а који, узимајући целу породицу у једно, имају до 75.000 душа, по висовима Медведице, Хопра, Суре и Цане, и који без престанка постају окружни предводници тих места, и ако не један а оно други за цело постане гувернским предводником то у једној то у другој гувернији, кроз које теку планинске реке њихових брда. Ми смо знали да наш знанац Рахметов проводи годину с 400 рубаља; онда то за ђака није било баш тако мало, али за властелина из Рахметових било је врло мало. За то је сваки од нас, који је се мало бавио тим питањем, мислио, да је наш Рахметов из какве изнемогле и осиротеле гране Рахметових, син каквога дворског саветника, који је оставио својој деци омалену суму новаца. Међу тим није се о тој ствари баш нико интересовао.

(Наставиће се.)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Из збирке Александра Мушицког.

1.

Бог ником дужан не остаје. *)

Пошетала дуждевица млада,	Те јој носи фењер јасну свећу,
Од дворова до бијеле цркве,	Да он светли куд му мајка шета;
Пред њом иде Макса дете младо,	За њом иде Кумрија робиња,

¹⁾ Десетина је мера којом се мери земља и има 2.400 квадратних хвати. Пр.

*) Ову ми је песму казивао неки Станко Цвејић, црквењак у Прву, у Срему.

Скуте носи, да се не уроси,
 А рукаве, да бисер не круни.
 Ал' говори дуждевица млада:
 „Ао Максо, моје чедо драго,
 „Да леп ти си ти у струку мајки,
 „Још си лепши у бијелу лицу!
 „Да ми оћеш обљубити лице,
 „Дала би ти по дуждева блага
 „И дуждеву танану кошуљу,
 „У њој дужде пред господом шеће.“
 Ал' говори Макса дете младо:
 „Не будали, моја мила мајко.
 „Не будали, кад будала ниси.
 „Нит' је било, нити може бити,
 „Да син мајки бело лице љуби.“
 Ал' говори дуждевица млада:
 „Ако ли ми не обљубиш лице,
 „Ако ли те не опаднем баби,
 „Отпало ми месо са костију!“
 Кад су от'шли своје белом двору,
 Ал' говори дуждевица млада:
 „Ао дужде, драги господару,
 „Ти не раниш за тебе измену,
 „Већ ти раниш за тебе ортака;
 „Ако ли ми не верујеш дужде,
 „А ти питај Кумрије робиње —
 „Кажи Кумро као што је било!“
 Ал' говори Кумрија робиња:
 „Нисам чула, дуждевице млада,
 „Ја не могу огрешити душе“
 Разљути се дужде господару,
 Па повика свога верног слугу:
 „Ватај коње у нове кочије,
 „Води дете на горњу планину,
 „Привежи га коњ'ма за репове
 „Нек трзају на четири стране.“
 Кад је слуга саслушао речи,

Вата коње у нове кочије,
 Води дете на горњу планину,
 Привеза га коњ'ма за репове,
 Трзаше га на четири стране:
 Гди ј' од Максе тани крви пало,
 Ту се саме ужижале свеће;
 Гди је Макса сам собом пануо,
 Ту се бела саградила црква. —
 Разболи се дуждевица млада,
 На постели за девет година,
 Па дозива дужда господара:
 „Аој дужде, драги господаре,
 „Ватај коње у лаке интове,
 „Па ме баци у то море сиње.“
 Однесе је на то море сиње,
 Мору баца, море је избаца.
 Ал' говори дуждевица млада:
 „Аој дужде, драги господару,
 „Закопај ме у ту земљу црну.“
 Узима је дужде господаре,
 Земљи баца, земља је избаца.
 Ал' говори дуждевица млада:
 „Ао дужде, драги господару,
 „Носи мене максимовој цркви,
 „Не би ли ми опростила грехе.“
 Однесе је максимовој цркви.
 Колико је угледала црква,
 Сама су се затворила врата,
 А из цркве светац проговара:
 „Боловала, дуждевице млада,
 „Боловала још девет година
 „Док ти трава кроз кости не никла,
 „Ситна сита око грла бела,
 „Гује ти се око срца виле,
 „А гуштери чарне очи пили,
 „У глави ти зиму зимовали.
 „Ти си мене омразила с бабом!“

РАФАЈИЛО.

Исторична новела од Д. Ваднајије.

(Свршетак.)

V.

Сирота нева!

Бибијенина се палата све тресе од вике и весеља, а човеку
 све трепере очи, кад јој погледа у дворане, што су светле.

По тремовима, по градинама, под зеленим дрвећем образују се чопори весеља, разговори.

— Како је сретна та Марија! говоре женскиње, — војно ће јој бити први уметник на свету.

— Како је сретан тај Рафајило! шапћу на против мушкарци; — моћи ће такој богатој женскињи натаћи на прст венчани прстен.

Јер тога вечера држаху прстен рафајилов — са красуљком Маријом.

Између гостију понајпре нам пада у очи Форнарина.

И она дође да буде сведок овоме кораку, који може другог ка рају привести, но који њојзи сву срећу убија: дође да забашури своју женску таштину; да ублажи Рафајила, или да га узнемири том мишљу: да тај корак ипак неје тако смртоносан по срце њезино.

Дође на послетку, што хтеде пре да себе мучи, него да се ода.

Јер у Риму држаше сваки да је та женскиња рафајилова сродница, а не да му је љубазница; и њихово понашање не даде становницима повода, да би игда што друго и помислили.

Но та се женскиња не весељаше као други, не играше, не осмејкиваше се, не слушаше свирке, само када јој се поглед забуни рафајиловом изнуреном лицу, насмеши се оним сумњивим осмешкивањем, које колико очарава, толико и боли.

Око неко доба ноћи малаксао од игре и раздражености ступи Рафајило у једну малену одају, где застане на само Форнарину, у мисли задубљену.

Страховит беше тај тренутак.

Под ногама уметниковим заљуља се тле, пред очима му помрче полијелеј, заиграше зидови а срце му се уплаши од тог мирног, мраморног лица.

Ох, сад, кад се ни помислити не да да одустане, сад осећаше како љуби Форнарину, сад, кад му је већ грех да је љуби, када више не заслужује ни да га погледи, ни да се насмеши на њ!

— Тако ли си невесела? Запита је Рафајило, дршћући од бола.

— Не налазиш ли да је то природно онога дана, када судба решава о животу пријатељевом — и ову реч „пријатељевом“ нагласи подругујући се — и кад је будућност неизвесна.

— Ох, не тако хладно, Форнарино!

— Удаљи се, Рафајило! рече патница, дочим рукама покри

лице; — не нарушавај ми мира осами мојој; — ено, тамо у нутри бруји свирка, вије се игра, тебе твоја нева чека.

— Тако ли си раздражена?

— Не говори даље; иди! тамо у нутри жуде да си уза њих, а ја тако стрепим, кад си уза ме.

— Та ти си ми свагда говорила да узмем Марију за љубу.

— Имаш право, ја сам ти то свагда говорила, јер мишљах да ћеш сретан бити.

— Ти ме неси љубила Форнарино; — ти љубљаше у мени уметника а не човека!

— Заваравај себе, ако те то може умирити. Сиромах велики уметниче, сиромах слаби човече!

— Ох, Форнарино! Не окрећи лица од мене!

— А шта желиш од мене?

— Љуби ме! као што си ме до сада љубила.

— Пријатељица ти бејаш, Рафајило, то ти могу и на даље остати; — али ако помислиш да те узљубим, застрашити се мораш од оне улоге, што си је могао мени наменити.

— Ох, ти хоћеш да ме намучиш?

— Не веруј то, Рафајило; шта више, ако те мучи, што ми лице гледаш, молим те, приморавам те: избегавај ме. Видиш, сада ваља да покажеш слатко, осмејкујуће се лице, та ти си сретан младожења, у нутри сваки осећа да неси тамо, а мене боли, што си уза ме; — ох, та иди! чујеш ли свирку? чујеш ли луну од игре? . . . иди, па се и ти ухвати у ред.

— Ох, не одбијај ме! Смилуј ми се слабости, но не гади се од мене! Само то пребацивање притаји, са чега ми срце већма гори, него твоје усне . . .

— Пребацивање? како би на то помислио у овоме тренутку, кад се само срећи твоје будућности радовати могу? Каква лепа победа ли је то — да си јунак овог вечера! Сваки ти се диви, сваки ти завиди — непријатељи су ти понижени.

— Ох, не говори!

— Сам Микел-Анцело хода, снуђена лица, испод дрвећа у врту, и боји ти се погледа. Осећа да му мишица неје доста јака, да са тобом дели мегдана. Како сретан можеш да си у овим тренутцима! . . .

— Сретан? — понови Рафајило са горким болом — сретан? када ми се слуги да су те речи опело твојој љубави. Но, све једно, Форнарино! — мрзи ме, презири ме, одбиј ме од себе — али срце ће моје твоје бити у рају или посред пакла — и у оковима брака, док не издахнем!

— Доста, доста Рафајило! не ћу да слушам даље, то је грех против оног анђела, кога ти овога тренутка тако грозно превари!

И Форнарина се подиже сва запламтела у лицу, па оту- ривши уметника, који јој се приближаваше, у грозничаву бољу остави одају.

Баш у тај мах умаче бела слика кроз побочну одају, од које стаклена врата бејашу отворена.

Слабо осветљење не даде распознати јој лица, и тек почем ступи на доклат, који се сав у светлости блисташе, могаше се распознати да то беше нева, тога часа бледа као смрт.

Усне јој дрхтаху, у ходу поерташе, пред очима јој помрче сва светлост — та она чу све.

Чу када Рафајило дршћућим гласом очитоваше љубав, чу када Форнарина о превари говораше.

— Дакле та женскиња неје сродница, већ љубазница, идол — њезинога младожење?!

Еј, како ли на близо бејашу туна рај и пакао? — та само их који тренутак растављаше, и то прође!

Уморена од игре, узнемиравана слађаном жудњом љубави дође Марија у ту тиху одају, да се за који часак одмори — на место жељена одмора, нађе проклетства и муке!

Рупцем покри своје сузне очи, па у забуну, од које не могаше да се отресе, уђе у дворану.

Рафајило приступи њојзи осмејкујући се.

— Куда ходасте, лепа Маријо?

— Ох, оставите ме, Рафајило, оставите, на само.

— Шта вам је?

— Тако ми је, као да сам болесна.

Рафајила текну у срцу. Да превари тај нежан песнички створ, изгледаше пред њиме тако јадно, и очима, које му се од бола заблисташе — пратише мому што одлажаше.

Тек касније, када уметник сам самцит, тужна лица ходаше, не говорећи ни с киме ни једне речице, приметише гости, да нема Марије.

Пријатељице њезине нагрнуше јој у одају.

Лежаше тамо на постељи, а лице јој је, то блеђано лице, сада пламтело, у очима јој се ватра спојила са сузама, цвеће из косе беше јој покидано, а раздрешена недра нијашу јој се као вали.

Многи се сумњичавим погледом освртаху у наоколо — вараху се: Марија је у тај мах страшно патила; испуни се прет-

сказивање: сад, када постиже своју најтоплију жељу, постаде најнесретнија.

Марију положише у постељу, и када се разнео глас да се поболела, утиша се све.

Гости се разиђоше, пријатељице се мало по мало разређиваху, и пред зору само њих двоје сеђаху крај болане моме: стари стожерник, који је од умора малаксао, заспи у наслоњачи, и Рафајило, који ни на мах не скида очију са своје бледе невесте.

— Рафајило, рећи ће пред зору девојче, ви се због мене титрате са вашим здрављем, идите па лезите!

— Не брините се Маријо, за мене ни најмање; санан не сам, а не могу да вас оставим у овим сумњивим тренутцима!

— Сумњиви тренутци? . . . ох, како би добро било сада умрети!

— Сирота Маријо!

— Ви ме сажалевате? хвала вам, Рафајило, хвала; та у сажалевању увек има по нешто љубави.

— Шта је то? прену се Рафајило; — ова женскиња ваља да све зна — но у тај мах се пробуди стожерник, а болана мома ућути.

Већ је грануло сунце, већ је у велико било халабуке по улицама, када Рафајило бледа лица, скрушена срца остави стожерникову палату.

VII.

Сиромах велики уметник.

Колико снаге, колико ли му утехе требаше сада!

И опет што се већма приближаваше стану своме, где 'но хтеде да отпочине, вазда осећаше да му је срце све теже и теже.

Бојао се форнарина погледа.

Слутило му се да ће из лепих, црних очију те женскиње место љубави презирање да сева на њ, и да ће га речи њезине пре поразити, него што ће га утешити; слутило му се да ће сваки тренутак овог састанка његовом слабом срцу таки бити, као до би га кинжалом боли.

Но та слутња бејаше сувишна.

Кад у одају уђе, нађе тек форнарино писмо, које отвори, слутећи у напред бол.

— С богом, Рафајило! — читаше са највећим болом. — Бели свет је доста широк, да се они више нигда, нигда не са-

стану, који једно друго љубе па једно другоме бола наносе. Свака речца, коју би прословили, сваки поглед, који би једно на друго бацили, био би грех, од чије 'но се и помисли грозим. Принесох највећу жртву, да стечеш добра имена: бејаш ти на прстену, те опровргох гласове што се разношаху о мени и теби — и тиме се заврши моја несретна улога! Ја одлазим, да те спасем од силних мука, којима ћете савест морити; одлазим, да увехнем са милим ти именом на уснама, и са љубављу ти у срцу, са љубављу, што ми срце мори. Једна једита жеља ми је: да будеш сретан и да ме заборавиш: ох, јер осећам, како ће мучно бити — не знати заборавити!

Друге се речи изгубише у јецању уметникову.

— Оде! остави ме! — викну Рафајило, дочим то жалосно писмо притиште на усне не знајући да то чини.

— Авај, Форнарино! за што оде, за што ли ме остави сама самцита?

Нагне се на сто и стаде плакати. У борби за славом не помисли да ће моћи то изгубити, и не верова да ће се моћи игда од њега растати ова женскиња, која једино за њ живљаше.

Ово тужно стање могаше дуго трајати, јер сунце по врх звоника црвењаше, а сутон у пола помрачи малену избу, где негда љубав становаше, а где 'но се сада бол настани.

Из оте подуже туге пробуди се Рафајило истом кад униће слуга, који му јави да му је невеста на умору.

— Па још и то! скочи с места. У тај мах беше близу тренутка, у коме срце губи равнотежу између наде и очајања и хоће — да полуди.

Једна, коју љубљаше, преварена: остави га; друга, која њега љубљаше, преварена: умире због њега. Једну уби, другу прогна; а осим ова два бића нема у целом белом свету никога, ко би њега љубио!

Рафајило уђе у маријину одају са изразом на лицу, какав је у оних, који су сишли с ума, а тама, тихи и мирисан ваздух са свим га застраши.

Очајно похита сиротој болесници, која малаксало отвори очи, када упозна рафајилов ход.

— Ох, ходите, Рафајило, — шапуташе тихим, али таким гласом, који све живце потреса — посадите се уза ме, та и тако тек мало могосмо заједно да пробеседимо!

— Ух, за бога! та само не тим гласом, Маријо?

— Сад је сунце на заходу, а док изађе — ја ћу већ да будем сретна.

— Да клапњом мучите и себе и мене . . .

— Не, неје то клапња, Рафајило. Навикните се на ту озбиљну мисао, као што се и ја навикох. Та само још који сахат, та само још који часак, па ће у мени да издахне буктиња, што ћудљиви удес запали у вечитој ноћи, да би било човечија живота . . .

— Не, не даље, Маријо! одакле узимате те мисли, што тако муче?

— Опомињете ли се Гиле Ширтанове?

— Сећам је се.

— Она ми рече једном: „Кад се довијеш до вршка твојих жеља, бићеш најнесретнија.“ — И то се већ испуни.

— Испуни? . . . а шта беше та ваша жеља?

— Да вам будем љуба!

— И то вас унесрећи? Како то Маријо?

Видело се да се болана женскиња бораше сама собом; али беше племенита срца, и не хоћаше бола наносити, и не хтеде да исповеди да знаде, е Рафајило другу љуби.

— Ова ме боља начини несретном, Рафајило; еле испуни се прорицање. Али Гила Ширтанова ми рече и друго шта: „Кад ти се друга жарка жеља испуни, биће ти срце опет мирно и спокојно, само што ће то болом да заболи све оне, који те љубе.“ Е, и то ће се испунити.

— Оканите се тог разговора, Маријо! — зајеца болом уметник; — то ће вам да помери снагу, та лице вам је већ блеђе... За име бога, Маријо!

Рафајило зграби руку момину, која у тај мах склопи очи и спусти главу на прса, и изгледаше као мртва . . .

— Ви патите, Маријо!

— Скоро ће да буде крај, већ пролази . . . само још за који часак . . . Рафајило, остајте близу мене.

И болану мому не превари њезино осећање; када сунце зађе мала изба неје више била мрачна, но се блистала од воштаница и хорила од запевке.

Рафајило стајаше сам у свету, као грабеж своје зле коби, што се не даје спасти, ка 'но на пучини запаљени брод.

Једна га остави, а другу он умори!

А за што? е, на глас, са кога се побоја за славу, који 'но га је, као заносним отровом разгрејани ваздух, пратио корак по корак, да му се у срце увуче, те да га раскида.

И шта постиже тиме?

Да ли да фали и један листак из Микел-анцеловог венца?
да ли да потавне и један зрачак славе његове?

Судба — по изгледу — шћадијаше да казни страдајућега уметника, јер за то време пењаше му се супарник ступањ по ступањ ка већој слави.

Слике му наместише на олтаре првих цркава; уздижаху га свакојаким отликовањем, и на њега ослонише, да изради основу за кубе цркви светог Петра.

То беше удар, што уништава.

Рафајило не осећаше више уза се духа храниоца, који негда улеваше снаге и самопоуздања, када му срцу изнемогаваше, не беше, ко би му рекао:

— Стани! не бацај кичице, којом се маши за право стварања. Не брини се за садањост: твоја је будућност! Твоје ће рукотворине бити човештву слава на веки, јер слике од уметника исто тако чине по једну светлу страну из горостасне споменице човештва, као кипови и палате, којима бура не шкоди, као бојна поља, где се повесничка величина рађа, или као пирамиде по пустињи, што су споменици минула доба, минула народа. Ох, у тој грдној књижурици нагомилано је тако много свачега. Већ хиљадама година како овамо пребележава род човечји своје жалости, своје радости, своју величину као опадање, своју славу као срамоту. И тој грдној књижурици најсветлија страна биће твоје слике — ох, та не бацај кичице!

Не беше тога, ко би му то рекао... И Рафајило баци кичицу, којом сликаше слике, оне слике, што су на век живе, што се на век смеше.

Али му тиме не би борби краја.

Још последњи пут хотијаше да дели мегдана са Анцелом. И то крунише Рим; он хоће да поруши нови Рим и да из нова чаробијом произведе стари град, као што негда стајаше пре векова, да сазида из нова капитал, пантеон, ђесаревске горде палате, циркове и незнабожачке храмове.

Борио се, мучио се на тој чудноватој основи, док му душевна борба не помери сву снагу, и не разболи се на смрт.

Форнарина, која га све до смрти љубљаше, дође још једаред као анђео утешитељ, и учини да уметник бар последњих тренутака бејаше сретан.

Али заман, узмемирени дух не могаше се смирити. Срце изнеможе у борбама и велики уметник умре млађан у љубавну загрљају.

То јест: он не је умр'о, само је престао живети.

Превео Ника Б. Ћорђевић.

П О Г Л Е Д

на историјски развитак логике.

Праву вредност сваке науке пресуђује логика; јер свака наука говори о таким стварима, које треба доказати, и које тек онда имају праву вредност кад су потпуно доказане. А је ли што потпуно доказано или није, то може оценити и пресудити само логика. По томе ни једна наука не може се маћи без логике. „Не само наука, вели СтUART Миљ, него и сва дела људска покоравају се авторитету логике.“*)

Кад је тако онда логика заузима прво место у кругу наука; она је, тако рећи, „наука наука!“ Али такој важности логике неодговара њено научно савршенство. Свака је друга наука боље опредељена и боље дотерана него логика. Оно што се до сад предавало у школама под именом логике само је понижавало достојанство те важне науке. То није била наука, која показује прави пут који води знању, води истини, него је била збрка таквих сувопарних и неплодних правила, која су могла произвести пре одвратност него љубав к изучавању логике.

Што је та наука до сад била тако занемарена и што је била свуда по школама тако рђаво заступљена, то је имало штетних последица и за све науке у опште, бар што се тиче научног метода. То су признали данас и највећи умови па се својски прихватили изучавања логике. Трудом Хершља, Уевеља и Миља логика је данас пренула из свога мртвила и тежи да заузме оно место, које јој припада у кругу осталих наука. Но да би читаоци боље схватили како врлине, тако и недостатке тога новијег покрета, што је учињен у тој науци, ми ћемо у кратко да обележимо све поглавите феле, које је до сад прошла логика у своме развитуку.

Човек је пре свега обратио пажњу на ствари, које га окружавају и старао се да разуме смисао тих ствари. Али се у томе није могло лако успети. Не само ствари него и саме мисли биле су, тако рећи, смешане међу собом, да човек дуго није знао куда да се окрене и с чега да почне! После дугог и безуспешног труда, он је осетио потребу да разликује не само ствари међу собом, него и саме мисли своје. И тако први моменат испитивања или разумног проматрања, био је моменат „разликовања.“ Разликујући ствари једну од друге човек је старао се да их опет стави у ред, то јест, да их распореди онако како

*) Види логику Миља, том I. стр. 11.

су распоређене у самој природи; да их групира онако, како су оне саме групиране. Таким начином јавила се класификација ствари. Пошто је тако човек све ствари распоредио на класе или категорије, он је онда стао зближавати и сличавати те класе да схвати општи смисао њихов, то јест, старао се да пронађе законе ствари.

Тако замашно и тешко питање ставио је човек рано, још у почетку свога развитка. Па зато није ни чудо што га није могао брзо разрешити. Трудећи се безуспешно да пронађе законе ствари, он почне сумњати о верности своје класификације, почне сумњати о истинитости тих категорија, под које је подвео све ствари у природи. Та сумња произвела је критику, која је ставила на решење ово питање: како ћемо се уверити да ли мислимо правилно.

Ако хоћемо да се уверимо да ли мислимо правилно, онда морамо изучити сав процес нашег мишљења, морамо наћи законе мишљења. Таким начином човек се обрати од природе, која га окружава, самоме себи и почне истраживати законе мишљења. Тим путем он је мислио решити и прво питање — наћи законе ствари. Почем су закони ствари приступни нашем знању само помоћу мишљења, то онда кад познамо мишљење познаћемо и ствари, које нису ништа друго, до одређене групе наших упечатака, представа и појмова.

Али тешко је било наћи законе мишљења онда, кад је оно још лутало у неопредељеној сфери, кад се још занимало таким предметима, који су неприступни нашем знању. С тога је требало одредити практични круг мишљења, те да се тиме да његовој радњи нека сталност. Другим речма: требало је да се одвоји оно што већ знамо од онога што још не знамо, а тако исто, да се одвоји оно што можемо знати од онога што не можемо знати. Та потреба изазвала је треће питање: наћи законе знања.

Сва три та питања у самој ствари неразликују се много једно од другог. Процес мишљења у толико има теоретичке вредности у колико се подударе са процесом ствари, а у толико има практичне вредности у колико служи оруђем знања. Ту је управо један предмет, који се решава тројаким путем, као што се, на пример, један предмет геометрије, каква неравна површина, разматра тројаким начином или методом: методом старе геометрије, аналитичне и нацртне. Наћи законе ствари; наћи законе мишљења наћи законе знања, — то су само елементи који састављају предмет логике у најширем

смислу те речи. Али ни један писац логике није обухватио сва та три питања, него су једни узели једно, други — друго, трећи — треће. И тако је логика у своме развоју пошла тројаким правцем: јавила се логика формална, реална и научна. Ми ћемо сваки тај правац засебно обележити.

(Наставиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Код Караџића*)

У „Трауновим кућама“ (на Ландштрасу у Бечу) у првом кату, остраг у авлији, у скромном, готово да рекнем, у простом стану, на погледу у улицу једну у страни, куд слабо свет пролази, седио је око четдесете године овога столећа (камо молимо наше читатеље да се у назад замисле при овој успомени) — човек, коме Српски народ дужан је захвале за своје душевно препорођење у исто доба, кад и јунаци политичког му устанка: Карађорђе, Милош Обреновић, обојица Ненадовића итд. опростише га Турског јарма, дужан је захвале, нимало мање нег' овима, ал свакако сила јефтиније. Јер дуг, којим задужише народ поминути јунаци и разне им присталице својим великим делима, одужио је народ од оно доба не само тешки милиони, откуд породице тих јунака силно благо згрнуше, него још и преплатио га понављаним бунама, више пута меном династија, дваред убијством кнеза и мал' не непрестаним унутрашњим зађевицама, а своме душевном ослободитељу, врломе и неуморноме Вуку Стефановићу Караџићу, осим што га заиста безгранично поштује, што је врло лепа ствар, али за њу ипак не може човек купити никаквих добара у Угарској или у Влашкој, нити је може дати у коју год банку у свету да му ренте носи — одаде му дојако захвалности, коју дугује, са једва неколико изкамчених форинти од пренумерације, коју неколико родољубивих скупитеља пријатељски се потрудише и у гдекојим варошима скупише на разна му бесамртна дела. Ал' тако ти је то у свету. На врх мачу, па јел' још победоносан, натичу се сва блага светска, као да је магнет какав; а од душевне радње, која у тишини и самоћи стазу равна вишим целима, беже као од противног пола (у маг-

*) Под овим насловом написа зимус знанац и пријатељ јужним Словенима, Сигфрид Кацер неколико речи у прашкој „Кореспонденцији“ у спомен покојном Вуку Караџићу. Време, кад се ова усомена датира, с почетка је друге половине овога столећа. Превод.

нета,) и те како је срећа, ако јој се толико стиче, да не узмора су-
стати и стати.

Ал с оваким паралелама никад се није забављао вредни будилник
српскога душевног живота. Из малена на најскромније стање навикнут,
није ни после, кад је свако његове заслуге признавао, друго што од ма-
теријалистичког света тражио, осим оног, што најскромнији човек од света
тражити може; није знао за вештину, како се користи ради сторицеју
свет помудре, за оно што се за њ учини, нити је другима за то завидио.
Он је задовољан био тиме, што је умни стожер, око ког се народ савија.
И тако наилазимо на кућу, коју је Вук далеко од своје драге отаџбине,
за коју целог века свога неуморно делаше, у сред Беча, који му је по
умну радњу сасвим туђ био, за тихо пристаниште себи уредио, тако скром-
но, да простије бити не може, али освештано духом непрестане тежње и
рада, што ту вејаше, и где се с поштовањем скуцља све, што је на гла-
су и знаменито, ил' тежи за знаменитим, ко год дође у гостољубиви Беч
из Србије, из Русије, и осталих словенских земаља, па и из Француске,
Инглеске и Немачке, а пријатељ беше словенском животу и напретку.

Мало предворије, у које кад гост уђе, мимогред му каза да ко до-
лази Вуку Стефановићу Караџићу у походе, нек не тражи оних дворана,
што их Француска своје на пр. Ламартину под кирију држи. Ниси ту
нашао ни служитеља, што га други од лукеуса држе. Али тим усрднији
би дочек, којим те прими честита домаћица или фино изображена кћерка
на дому. Из предворија ушао си одмах у собу, где Вук ради, у про-
страну, доста оскудно намештену просторију, у којој си се заман освртао
и за најобичнијим справама учених људи, за широким орманима са књи-
гама, столицама с мапама, глобусима и ретким књигама. Прост један
стари стол, неколико столица и, мислим, један орман, ето, то је све било.
На столицама неколико књига растурено, али тим је више ту списанија,
које материјала које рукописа: где што преправљено, где што започето,
гдешто опет прекинуто, а гдешто свршено. За столом, леђи к прозору
окренут, седијаше Вук, постарана, покрупна особа, црта у лицу јужно-
словенскога типа и великих седих бркова, на глави му народни црвен
фес, а у рукама старинска источна играчка, коју је некад примила црква
рад побожности — т. ј. бројанице. Из ове просторије, посвећене оз-
биљној науци, ушао си у другу „намештену“ собу, до те је била још
једна собица, и то ти је била сваколика обитељ господара науке и знања
српскога језика и народа.

Собица ова бијаше цигло светилиште Вилхелминино, кћери на
дому, млађане госпођице, у којој се чисто да јој завидиш, спојили таленти
изобиља: ретко свестрано изображење и фино васпитање, колико је пуна
духа, ал' колико нежна, а уз све то по нарави смерна и љубави достојна.

Ту ти је у ње мала библиотека, у којој се наређале књиге најбољих књижевника немачких, француских, талијанских и инглеских и по избор производа најновије књижевности; у тој собици водила је она део један кореспонденције свога оца са ученим светом Немачке, Француске и Инглеске; ту је радила и превађала српске народне пословице и приповетке, које ће по том изаћи у Берлину са предговором Јакова Грима; ту је боловала, рисала, превазишавши и у тим вештинама обичне дилетантске радње.

У намештеној соби, у којој се и ручавало и походе примале, бијаше једна једина ствар од луксуса, а то је клавир. На дуварима висиле су као карактеристичан вештачки украс зејтин-бојом боловане слике Карађорђа, Милоша Обреновића, кнеза Михаила, владике црногорског, Петра II. Његуша. И у тој соби било је, где се недељом после подне скупљаху на дружевно посело Срби, што у Бечу живише, уз које пристајаху понекоји Чеси из Беча, Моравци и Словенци, а каткад би се ту десио и по који трговац или поп из Србије, Босне, Херцеговине итд. Забава је ту била врло весела. Одмах по ручку долазили би, па остајали до неко доба ноћи. Сати су пролазили да и не осетиш како и кад. Говорило се немачки, српски, руски, француски, талијански, или како се кад пристојало из обзира на овог ил оног госта. Разговор би се повео о политици, о Србима и Српству, о књижевности и вештини, о људма и стварма, и прекидали би га разбистреним разборима и новим надама. Тој озбиљности давали би доста времена, па би тек на последак превладали часи весели. Забаву би повела, ако се нико други не нађе, кћи Вукова безазленом, често и задиркивајућом умешношћу. А Вук је обично седио у једном угљу на канапету. без много речи, као што је увек био, спуштајући кроз прете од бројаница једно зрно за другим, задовољно гледајући и учествујући сад у овом сад у оном начину од забаве. Кад би га што запитали, а он би одговорио у две у три речи, али увек згодно, ил би се тек насмешио и слегао рамени. До њега је седела домаћица, честита љубазна Бечкиња, и од срца се радовала забави, такођер више гледајући нег у њу се мешајући. Кад се већ и посвирало, о озбиљним стварма летом прелазило, а о лаким збиљски зановетало, дошао би ред и на игре у друштву, није ту нико зазирао од „Шварц-Петера“ нит се плашио „цутвања у пакао.“ Вук би пристао у игру, и сви би се слатко насмејали, кад би дошао ред на старину Вука, да први добије од угља стигму (црн знак), па да преводилац светог писма први пође у сред пакла “ „Бога ми — рећи ће једаред млад неки Србин професор — није срамота, сад је и наш Вук тамо, где је и Данте био!“ Па да се мало разонодимо после толико штрапаца, изнели би што, да се мало прихватимо и заложимо, и ту би се сви особито радовали некаквом теју од кукуруза; прекрасно је

то ниће било, што су само у Вука у кујни умели да скувају, и писац ових редака жали, што није како год разабрати могао за тајну како се тај теј кува. Пазиле су се с Вуком породица великога трговца Тирке, и породица бечког адвоката др. Хорачека (ваљда Дворачека? Пр.), који је био у то доба најревноснији поборник и унапређач словенскога живота у Бечу.

Чим дрвета кестенова на гласији (на пољани) пред Каролинентором, зеленим лишћем накићена као какви велики свећњаци белим од цвета свећама украсе се, крај дође и састанцима код Вука недељом по подне. Старина Вук ил изађе гдегод у село близу Беча да тамо летује, ил оде са својом ћерком Вилхелмином куд на пут, у Србију или у Далмацију. Оне три собе у „Трауновим кућама“ остану празне. Прозори су застрти. Благо српских јуначких песама гатака и приповедака лежи мирно у Вуковој соби по столицама расуто, чаролијско благо у безгласној самоћи, чекајући да се новим прибогати, које стари чародеј својим чаробним прутећем износи међутим на свет по далеким обалама. А кад јесен дође, враћао се и у оним просторијама опет стари чили живот пун добре воље за напретком.

Како је сад тамо у њима? Доста пута, кад се зими недељом по подне све стиша по улицама прашким, сећа се писац ових редака оне пријатне собе, што је толи заволио, у којој старина, чекајући походе, што му обично долажаху, седијаше на канапету, наслоњен у ономе угљу, како се већ навикао био, па му (писцу) дође, као да му ваља огрнути јапунце и поћи иза каролинентора преко васергласије к „Трауновим кућама“ одмах, у два сата после подне, како ће моћи пре доласка других гостију, наразговарати се са својим милим поочимом (тако Капер Вука зваше Пр.) о Стефану Душану, Стефану Урошу, Кнез-Лазару, Краљевићу Марку, Милошу, Ивану Косанчићу, Страхињи-бану и о свим осталим мученицима јужнога Словенства у борби са полумесецем, али и о издајници Вуку Бранковићу, поткупљивом и саможивом политичару, чије колено, по хиљаду пута проклето, још никако да изумре

Давно је већ нестало и јапунцета и васергласије; а нема више у животу ни старине Вука!

јтњ.

Српско народно позориште,

После месечног одмора отворише се двери нашем позоришту у четвртак 16. октобра и ми гледасмо историјску шаљиву игру, којој је Скриб неденуо име „Чаша воде,“ а која се овде први пут претстављала. У овом су комаду верно изнесене дворске сплетке и начини којима долазе до цели своје политичке странке. На двору енглеске краљице Ане отимају се о владу виговци и торијевци, познате две политичке партије. Виговци су овладали слабом краљицом и то помоћу војвоткиње Малброве, која је села краљици уз колено, па чини што јој је год воља. Војвоткиња је жена даровита, препредена у лукавству и одважна. И краљица и војвоткиња заволе Мешема, младог часника у краљичиној служби, па га обе потпомажу, а све кришом и од њега самог, и једна од друге. Он се пак воле с Абигајилом, сиротом, честитом девојком, која долази у краљичин двор да тражи службе. Њу потпомаже вођа торијеваца Сен Жан Болинброк, човек пун духа и пун дуга, ваљан државник, добар патриота, препреден сплеткарош, иначе врло поштен карактер, и увек добре воље.

Његова је тежња да обори надвојвоткињу Малброву, и с тога и чини савез с Мешемом и Абигајилом. Он брани Абигајилу против надвојвоткиње, јер је ова не воли; она опет и Мешем подмећу краљици његова писма и новине, које надвојвоткиња од краљице затајива, и измољавају му приступ у краљице, кад му затреба. Уједно му увек казују војвоткињине намере. Војвоткиња га и лично мрзи са нападаја његових на њу у новинама, за то откупи све његове менице од поверитеља његових, да би га могла стрпати у ариште, кад год јој дође воља. Овај опет увати њено писмо, доста љубавног значаја, које је писала Мешему, и с тим је принуди на примирје. Међу тим свакојако гледа да краљици отвори очи, те да види, да виговци рђаво управљају земљом. Но бадава јој доказује да је уплетена у рат Енглеска само с тога, што ту војвода хоће да згрне блага, бадава јој доказује да земља пропада у сваком погледу, она све то не верује, и тек кад овај изведе љубавни мотив надвојвоткињин као повод овоме рату, да јој само муж не дође кући, а као предмет љубави њене означи Мешема — плане краљица и обећа, да ће од то доба слушати савете болинброве. Међутим је овај и у војвоткињи умео поджећи љубомору против краљице, ради Мешема, кога је краљица позвала на састанак, а уговорен знак поласку био је, да краљица заиште: чашу воде. Ту се војвоткиња изда ускликом да је љубоморна, а краљица је истера из двора свога. Војвоткиња се на брзо врати и то баш у тај мах кад је Мешем дошао краљици да моли за допуштење да може узети Абигајилу. Војвоткиња хтеде се том приликом осветити краљици, те извуче из друге собе Мешема који се тамо био скрио, да га као предмет краљичине љубави обележи, али Болинброк, који се ту такође десио, спречи јој намеру, ре-

кав да је Мешем дошао да види своју жену Абигајилу. Војвоткиња се сама посрами, а краљица хоћеш-нећеш ово двоје млади благослови, а Болинброку наложи, да састави под својим председништвом ново министарство.

Комад је у опште добро одигран, ма да се овде онде могло приметити на глумцима, да су се месец дана одмарали Комади као што је овај захтевају лаку и фину игру, а тога баш често није било, а особито у призорима где Болинброк (Ружић) војвоткињи (Ружићки) и она њему доскаче. У опште би имали нашим глумцима приметити, да и „велика господа“ па и сами краљеви и краљице не говоре другче него и други смртни људи, па би им за то ваљало пазити, да и у таким улогама природно говоре и да се природно крећу. На што укочености и тамо где јој места није, друго је што достојанствено, а друго укочено кретање.

Мешема је престављао Србендић. Свој суд о њему изрећи ћемо док још који пут на позорницу изађе, а за сада само толико, да је лепо, младо угледно момче, и да ће према томе моћи у љубавним улогама далеко дотерати, ако узима воље, дара и дурашности.

Да се овдашњи свет зажелио позоришта, доказао је најбоље тиме, што је дворану доласком својим напунио и што је целу претставу живом пажњом пратио, изјављујући често претстављачима своје допадање, а наш чича Пантелија, управитељ покојне пришке сленачке академије, загудио је у гусле и поздравио је дружину овом добродошлицом:

Неби рек'о да нам на срцу је било,
Када мили глумци остависте нас,
К'о кад нежна мајка своје чедо мило
У туђ свет отправља на неизвестан час.

Она жалост горка — што се чедом лучи —
Она брига тешка — што је туђин свет —
Погибије оне, ким је слутња мучи —
У којих јој може увенут' њен цвет —

Ништа тога, ништа, не стеза нам груди,
Само лаган уздах извијну се ван,
Ког ублажи нада мах чим га пробуди,
Обричућ' растанком роду лепши дан.

Та знадосмо, браћо, за^мваше врлине,
Та знадосмо куда управисте ход,
Не у свијет далек' и не међ' туђине,
Него у свој мили, чисти српски род.

А Србин је справан дочекати добро
Сваког, нек'мо л' свога, та у сваки час
Грлећи те кличе: добро дошо, побро!
Задовољан буди, па остај код нас!

А кад му поведаш, к' том престављаш живо
Прадедовску давну и славу и моћ,
И, што крај јунаштва свег бијаше криво,
Да све покри црна та косовска ноћ!

Ил' саветом кад му пружаш мелем прави,
С' ког да му се умље племени и ћуд,
Ил' кад му у простој шаљивој престави,
Себе дајеш гледат', смејом тресеш груд!

Или кад му певаш те јуначке појке,
Којима се диви и данаске свет —
Или ма и оне слађане милојке
Што нам ките народ к'о природу цвет: —

Слушаће те трајно и гладан и жедан,
Јер просвете такве мно му је храм!
Па макар он био и у нужди бедан,
За њ ће радо дати и последњи драм.

Ој Панчево красно, Вршче ти убави,
И ти, Бела Цркво, и Земуне наш,
Митровицо славна, столицо на Сави
Ко ће да опева жар народни ваш?!

Натецање оно у гозби умилно,
И журкање оно у глумишта храм,
Жртвовање оно справно и обилно,
А врх свега усхит и за род свој плам!

Ковчежићи пуни, саћурице тако,
Шубаре с жутаци постављене свуд,
Е па да нам није онда гуслат лако
Кад се толи красно наплаћује труд.

Па нек злоба сикће, нек шкрипуће зуби,
Нек препреке ставља ма до неба гор',
Док ватрено тако Србин род свој љуби,
Подић' ћемо лако наш глумишта двор.

Пак докле је тако у Србину будна
 Свијест домољубна, стара слава, част,
 Настојања сва су душманска залудна,
 Надежде нам неће ни клонут' нит' паст'!

Надахнути духом славнога порекла,
 А проклинајућ' раздор у паклени ад,
 Потећиће вода куд је и пре текла
 За то реч нам мајке јамчи и наш рад!

У то име глумци растасте се с нама,
 Стекосте си вечан у народу дуг,
 Сви кличемо за то: вечна хвала вама,
 И добро нам дошли опет у наш круг!

Ова је добродошлица штампана и међ светом раздавана.

Г л а с н и к.

* У Прагу је умро месеца јула о. г. славни Чех Јан Пуркиње. Он беше професор физијолоџије на свеучилишту прашком. Ипрва је ступио међу пијаристе и био је учитељ у стражничкој ђимназији у Микулову, али његов слободни дух не могаше трпети окове самостанске, с тога он остави пијаристе и дође у Праг и настави своју науку, прво филозофију а за тим медичке науке, међу којима особито заволи физијолоџију. Приликом полагања строгих испита написао је дисертацију под насловом: *Beiträge zur Kenntniss des Sehns*. То му је јако стекло гласа и Гете се изражавао похвално о њему. Постав доктором медичких наука тражио је учитељску столицу на прашком свеучилишту, али је ту не доби, но је доби на свеучилишту у Братислави. У то доба је ишао и у Вајмар к Гету, где је неко време с њиме у пријатељству живео. У Братислави је написао: *Symbolae ad ovi avium historiam ante incubationem* и још много других саставака, особито из физијолоџије, што му је све велике славе донело. Осим тога критиковао је многе списе тичуће се словенства у словенским и страним часописима. Он је превео на чешки један део песама шилерових и део тасова ослобођена Јерусалима. Г. 1848 био је Пуркиње на словенском сабору у Прагу а 1849. постао је учитељ физијолоџије на прашком свеучилишту, на ком је одма почео своја предавања на чешком језику. Он је покренуо многе природописне листове, створио је терминологију чешку у природним наукама, потпомагао је многа учена уметничка и забавна друштва и спајао је са великом наученошћу још и песничко срце, а поред свију тих његових врлина беше му највећа — скромност. То су најглавније особине тога изврсног словенског сина и ми мислимо, да нам је дужност била, у кратко му нацртати живот његов, да га и наш читалачки свет упозна, ако га, може бити, није за живота познавао. То нам је дужност била и према братском нам народу чешком и мислимо, да и њему не можемо већу пошту одати него ако одајемо пошту најславнијим синовима му, а Пуркиње беше доиста један од таквих синова чешких. Слава му!

БИБЛИЈОГРАФИЈА.*)

Српске књиге.

НОВА МАЛА ПЕСМАРИЦА. Издао Илія К. Анђелковић. У штампарији Ник. Стефановића. На 16-ни, 36 стр. Стоји?

ХИМНА НАРОДА СРПСКОГ У СЛАВУ ПРЕСВЕТЛЕ ДИНАСТИЈЕ ОБРЕНОВИЋА и њене владе. Од М. Д. Рашића. У Београду, у државној штампарији 1869. На 8-ни, 6 л. Стоји?

ПОЛАЗАК НА ЦАРИГРАД или смрт цара Душана жалостно позорије у три радње. Од Александра М. Букомановића. У Београду. У државној штампарији 1869. На 16-ни, 2 л., стр. Стоји?

ШТАТУТ „НАДЕ“ првог београдског друштва (Потврђен 29. Марта 1869. бр. 714. На фол, 1 л. У штампарији Николе Стефановића у Београду.)

ДРЖАВОПИСЪ СРБИЈЕ. (Statistique de la Serbie) III. свезка. Изъ статистичногъ одѣлена министерства финансије. У Београду, у княжеско-србској печатњи 1869. На 4-ни 2 л. 123 и XXXIX стр. Стоји?

ПУТНИЧКЕ ЦРТЕ ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА. Књига друга. Гмунденско језеро. Крагујевац. У Београду у државној штампарији 1869. На 8-ни 3 л. 149 стр. Цена 50 новч. а кад се купи за заједно с првом књигом 80 новч. Добити се може код В. Валожића у Београду.

*) Да би ова библијографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Особењак. Уломак из романа: „Шта да се ради?“ Н. Чернишевског. — Српске народне песме. Из збирке Александра Мушицког. 1. Бог ником дужан не остаје. — Рафајило. Исторична новела од Д. Ваднајије. (Свршетак.) Превео Ника Б. Ђорђевић. — Поглед на историјски развитак логике. — Подлистак: Код Караџића. — Српско народно позориште. — Гласник. — Библијографија.

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Хацић.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1869.